Литвинчук І.Л.
кандидат економічних наук,
асистент кафедри економічної теорії
Житомирського національного агроекологічного університету
м. Житомир, Україна

МЕНЕДЖМЕНТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ДОСЛІДНИХ УСТАНОВАХ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науково-дослідні установи, що виконують фундаментальні та прикладні дослідження становлять основу аграрної науки України. На них покладаються функції безпосередньої участі в освоєнні конкурентоспроможних наукових розробок, а також консультаційно-інформаційне та дорадницьке обслуговування великих підприємств і фермерських господарств АПК по типу системи екстеншн сервіс. Мережа вітчизняних НДІ аграрного спрямування представлена [1]: інститутами агропромислового виробництва (Волинська, Закарпатська, Миколаївська, Одеська, Чернігівська, Чернівецька, Черкаська обл.); селекційними центрами та науково-конірольними інститутами біотехнології і штамів мікроорганізмів (Київська обл.); інститутами птахівництва, тваринництва, біології, розведення і генетики тварин (Дніпропетровська, Київська, Львівська, Харківська, Херсонська обл.); інститутами експериментальної і клінічної ветеринарної медицини, ветеринарних препаратів і кормових добавок та кормів (Вінницька, Київська, Львівська, Харківська обл.); інститутами зернового господарства, овочівництва та баштанництва (Дніпропетровська, Херсонська обл.) та іншими спеціалізованими закладами науки.

Прискорення науково-технічного прогресу потребує ефективного менеджменту інноваційних процесів та інтелектуальних активів відповідних установ. Нижче наведено основні принципи управління інтелектуальною власністю науково-дослідних організацій в аграрній сфері.

1. Повна інвентаризація портфелю інтелектуальної власності. Вкрай важливою є інвентаризація нематеріальних активів, що рахуються на балансі науково-дослідних установ Української академії аграрних наук і Міністерства аграрної політики та продовольства України, виділивши при цьому об'єкти інноваційної інтелектуальної власності, з перевіркою правильності їх обліку та заходів щодо їх підтримки. За матеріалами наукових звітів інститутів аграрного профілю та баз даних Укрпатенту слід провести порівняльний аналіз зареєстрованих в Укрпатенті та отриманих, але не поставлених на облік об'єктів, з подальшою їх постановкою за системою існуючих вимог; здійснити перевірку патентоспроможності результатів діяльності наукових організацій, в т.ч. отриманих в ході робіт за контрактами з іншими структурами, та організувати роботу щодо їх патентування. Важливим моментом є обов’язковість ідентифікації всіх без виключення об'єктів права інтелектуальної власності, навіть якщо вони будуть незначними або пов'язаними із застарілими технологіями.

2. Адекватна оцінка економічної ефективності інтелектуальної власності. Оцінка вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності надасть можливість: дізнатися про витрати на створення, набуття правової охорони та підтримання чинності прав на об'єкт інтелектуальної власності; оцінити розмір грошових потоків, які здатні генерувати ш об'єкти при використанні та визначити перспективи інвестування; визначити ціну, за якою можна продати (уступити) права на об'єкт інтелектуальної власності або передати права користування цим об'єктом за ліцензійним договором. Організація ефективного використання об'єктів інтелектуальної власності науково-дослідної установи може бути досягнута шляхом: внесення оцінених об'єктів в статутний капітал венчурних підприємств; переуступки прав на об'єкти інтелектуальної власності; укладання ліцензійних договорів на використання об'єктів інтелектуальної власності, в т.ч. з іноземними партнерами.

3. Забезпечення обліку та оподаткування інтелектуальної власності. Процедуру управління інтелектуальним капіталом слід здійснювати з належним консультуванням стосовно бухгалтерського обліку та оподаткування. Особливої уваги потребує облік результатів науково-технічної діяльності, отриманих за рахунок бюджетних коштів. На даний момент традиційні методи оцінок і вимірів, що базуються на принципах бухгалтерського обліку, багато в чому перестали бути адекватними умовам сьогоднішнього дня. Так, нематеріальні активи враховуються в обліку за тими самими правилами, що й матеріальні, до них застосовуються норми амортизації й відбувається їх списання. Наприклад, нерідко такі елементи інтелектуального капіталу, як патенти, ліцензії, враховуються в бухгалтерських документах не відповідно до їх реальної вартості, а лише за обсягами витрат на їхню реєстрацію. Не відповідає реальному положенню справ і облік затрат на інвестиції й поточні витрати. Такі елементи сукупного капіталу організації як кваліфікація персоналу, бази знань, мережні форми роботи взагалі не знаходять відбиття в бухгалтерських балансах. Таким чином, старі методи економічної оцінки та обліку вступають у протиріччя із сучасною практикою. Реальний стан справ вимагає нових підходів виміру економічних факторів.

4. Формування механізмів правової охорони та захисту результатів науково-технічної діяльності. Стрімке зростання ролі та значення інтелектуальної діяльності у розвитку суспільства загострює проблему створення надійної та ефективної системи охорони та захисту прав на об’єкти інтелектуальної власності. Охорона і захист є неідентичними діями, тому що, по-перше, вони мають різні цілі, а по-друге, здійснюються різними організаційними структурами. Охороною (оформленням прав з видачею охоронного документа) займаються патентні органи, а захистом (у випадку порушення цих прав) - адміністративні і судові органи. Система управління інтелектуальною власністю науково-дослідної установи обов'язково мас передбачати правила поведінки стосовно відносин з порушниками прав та план витрат на розв'язання спорів щодо прав інтелектуальної власності шляхом переговорів, позову до порушника прав або використання альтернативних процедур урегулювання спорів з урахуванням національних та міжнародних норм права. При цьому важливо враховувати, що забезпечення дотримання юридичних прав на інтелектуальну власність зумовлюватиме витрати, іноді - доволі суттєві.

5. Контроль ефективності управління інтелектуальною власністю. Невіддільною частиною кваліфікованого управління інтелектуальною власністю є розроблення критеріїв вимірювання ефективності менеджменту, якими можуть бути обсяги витрат на підтримання портфелю інтелектуальної власності та заздалегідь пов'язаних із ним юридичних прав, на патентно-кон'юнктурні дослідження та технологічний аудит, на побудову організаційного механізму комерціалізації інтелектуальної власності та технологічного трансферу, а також такі фактори як внутрішні механізми втілення політики інтелектуальної власності в науково-дослідній установі, рівень знань менеджерів з питань інтелектуальної власності тощо. Філософією здійснення ефективного контролю в сучасних умовах є контролінг, який позитивно зарекомендував себе в країнах із розвиненою економікою та втілюється в практичну діяльність вітчизняних структур. Адміністративний менеджмент та адміністративний контролінг доповнюють одне одного у виконанні управлінських завдань: контролінг відповідає за інформацію, а адміністративний менеджмент – за прийняття рішення.

Література:

1. Науково-дослідницькі інститути. Матеріали сайту «Аграрний сектор України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.agroua.net.